

Załącznik nr 3 do regulaminu konkursu

Folder „Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym”

Folder „Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym”, ze względu na przystępnie podane informacje, kierowany jest do szerokiego grona odbiorców:

- dzieci i młodzieży szkolnej;
- nauczycieli;
- przewodników turystycznych;
- osób dorosłych zawodowo zajmujących się edukacją ekologiczną i ochroną przyrody;
- rolników oraz innych osób dorosłych.

Folder składa się z 5 sześciostroniowych wkładek zawierających informacje dotyczące Natury 2000. Każda wkładka poświęcona jest następującym zagadnieniom:

1. Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ostoje Natura 2000.
2. Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona roślin i siedlisk.
3. Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona ptaków.
4. Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona ryb, płazów, gadów i ssaków
5. Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona zwierząt bezkręgowych.

W folderze zawarte są ogólne informacje na temat Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, co to jest i w jakim celu powstała oraz informacje dotyczące obszarów naturowych na terenie Polesia. W poszczególnych wkładkach opisane zostały siedliska oraz wybrane gatunki roślin i zwierząt występujących w granicach trzech obszarów naturowych (dwa ptasie: ostoja „Polesie” i ostoja „Bagno Bubnów”, oraz jeden siedliskowy – „Ostoja Poleska”), w których znalazł się Poleski Park Narodowy.

Folder ilustrowany zdjęciami oraz grafikami przedstawiającymi opisywane gatunki zwierząt i roślin oraz siedliska, także wzbogacony o mapy z zaznaczeniem obszarów naturowych.

Parametry techniczne oraz założenia graficzne wydawnictwa:

Parametry techniczne wydawnictwa:

Nakład **3000 egzemplarzy**, dwie wersje językowe: polska i angielska (z czego polska – 2700 tys. egzemplarzy, angielska 300 egzemplarzy).

Format okładki - około 22x11 cm (dłuższy bok w pionie),
okładka – kreda 200g, 4+4, składana do środka z kieszonką na wkładki

ilość wkładek – 5 sztuk.

Format wkładki – około 21x31,5 cm (po falcowaniu 6 stron o wymiarze 21x10,5 cm), papier kredowy 150 g, 4+4.

Założenia graficzne wydawnictwa:

Wydawnictwo ilustrowane zdjęciami z terenu Poleskiego Parku Narodowego przedstawiającymi opisywane siedliska i gatunki.

Tekst – 1,1 arkusza tekstu autorskiego.

Zdjęcia, mapy, rysunki lub grafiki – ilość sztuk około 40.

Zawartość merytoryczna wydawnictwa:

Autor tekstu: Agnieszka Chudaś
Andrzej Różycki

Wkładka I.

Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ostoje Natura 2000.

Przez długi czas działania związane z ochroną przyrody miały charakter lokalny, związany bezpośrednio z przyrodą poszczególnych krajów. Konwencje, akty i inne dokumenty urzędowe nie miały mocy wykonawczej poza granicami konkretnego kraju. Jednak w miarę upływu czasu, w skutek gwałtownie zachodzących na kontynencie europejskim zmian gospodarczych i ekonomicznych sytuacja uległa zmianie. Powstał pomysł utworzenia Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Istotą powstania Sieci był fakt, że przyroda nie zna granic państwowych, aby więc zachować jej różnorodność i bogactwo należało podjąć działania o szerszym zasięgu niż terytorium jednego państwa.

Podstawą ustawodawczą istnienia obszarów, które w swym założeniu miały chronić cenne siedliska oraz dziką faunę i florę we wszystkich państwach Unii Europejskiej, były dwie dyrektywy. Pierwsza z nich - Dyrektywa Ptasia (Dyrektywa o ochronie dziko żyjących ptaków 79/409/EWG) została podpisana 2 kwietnia 1979 roku. Druga natomiast - Dyrektywa Habitatowa lub częściej nazywana Siedliskową (Dyrektywa o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dziko żyjącej fauny i flory 92/43/EWG), została uchwalona 21 maja 1992 roku.

Również Polska po wstąpieniu do UE musiała dostosować swoje prawo w dziedzinie ochrony przyrody do standardów europejskich. To zobowiązało nasz kraj do stworzenia na swoim obszarze sieci obszarów Natura 2000. Poleski Park Narodowy – z uwagi na wysoką wartość przyrodniczą, spełnia kryteria zarówno Dyrektywy Siedliskowej jak i Ptasiej.

Teren Parku znalazł się w granicach trzech obszarów naturowych: dwóch ostoi ptasich - ostoja „Polesie” (PLB 060019) i ostoja „Bagno Bubnów” (PLB 060001) oraz w granicach ostoi siedliskowej o nazwie „Ostoja Poleska” (PLH 060013).

Ostoja „Polesie” (kod PLB060019) o powierzchni 18030,9 ha jest obszarem specjalnej ochrony ptaków (OSO) częściowo przecinającym się z dwoma specjalnymi obszarami ochrony siedlisk (SOO). Na obszarze ostoi występuje 35 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Na szczególną uwagę zasługują: derkacz *Crex crex*, bielik *Halimastur alpestris*, orlik krzykliwy *Aquila pomarina*, podgorzałka *Aythya nyroca*, błotniak łąkowy *Circus pygargus*, puchacz *Bubo bubo*, cietrzew *Tetrao tetrix*, dzięcioł białostrzygi *Dendrocopos leucotus*, podróżniczek *Luscinia svecica* i muchołówka mała *Ficedula parva*.

Na terenie ostoi funkcjonują także inne krajowe formy ochrony przyrody, są to między innymi: Poleski Park Narodowy (9762,0 ha); dwa parki krajobrazowe: PK Pojezierze Łęczyńskie (11819,0 ha) i Poleski PK (5113,0 ha) oraz Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu (43000,0 ha), a także dwa użytki ekologiczne: Torfowisko Ciesacin i Uroczysko Uściwierz.

Obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO) leżący całkowicie wewnątrz specjalnego obszaru ochrony siedlisk (SOO) to Bagno Bubnów (kod PLB060001). Ostoja ta zajmuje powierzchnię 2187,6 ha. Na tym stosunkowo niewielkim terenie występuje 20 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym takie rzadkie, jak zagrożona na skali globalnej wodniczka *Acrocephalus paludicola* należąca do najrzadszych ptaków europejskich. Równie ciekawe i warte uwagi są też: sowa błotna *Asio flammeus*, dubelt *Gallinago media*, rybitwa białowąsa *Chlidonias hybridus* i otolan *Emberiza hortulana*.

Ostoja Poleska (kod PLH060013) zajmuje powierzchnię 10159.1 ha. Jest to specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO) częściowo przecinający się z obszarem specjalnej ochrony ptaków (OSO). Ostoję tworzą dwa odizolowane od siebie tereny: Kompleks Główny Poleskiego Parku Narodowego oraz kompleks Bagna Bubnów i Bagna Staw. W skład Kompleksu Głównego wchodzi jeziora: Łukie, Karaśne, Moszne i Długie wraz z otaczającymi je torfowiskami, uroczyska: Torfowisko Orłowskie, Durne Bagno, Las Tafle, Łąki Zienkowskie, Łąki Ochoża, stawy w Pieszowoli oraz południowa część kompleksu stawów w Starym Brusie. W granice ostoi zaliczono także kilka uroczysk znajdujących się poza terenem PPN: jezioro Płotycze, Bagno Karaśne, łąki koło wsi Jamniki oraz uroczysko Jelino. Druga część ostoi: Bagno Bubnów i Bagno Staw stanowią zespół dwóch rozległych torfowisk o charakterze węglanowym. Podstawą powołania Ostoi Poleskiej było przede wszystkim występowanie 15 typów siedlisk przyrodniczych (z Zał. I DS), w tym zajmujących znaczącą powierzchnię, wyjątkowo cennych i reprezentatywnych - torfowisk. Istotnym uzupełnieniem, wzmacniającym status ostoi, jest występowanie 5 gatunków roślin i 21 gatunków zwierząt z Zał. II DS.

Wszystkie trzy ostoje znalazły się w obrębie utworzonego w 2002 roku Światowego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”

Autor tekstu: Andrzej Różycki

Wkładka II

Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona roślin i siedlisk.

Poleski Park Narodowy to obszar na którym objęto ochroną szereg siedlisk podmokłych związanych z ekosystemami wodnymi i torfowiskowymi. To dla ochrony różnorodnych siedlisk torfowiskowych Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego powołano park Narodowy. Dla tych samych elementów Poleski Park Narodowy uznany został za ostoję siedliskową o nazwie „Ostoja Poleska” (PLH 060013). Na obszarze ostoi znalazło się 12 siedlisk przyrodniczych z załącznika I Dyrektywy siedliskowej i 5 gatunków roślin. Do najcenniejszych siedlisk w Ostoi należą torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe), torfowiska nakredowe (*Cladietum marisci* i *Caricetum buxbaumii*), bory i lasy bagienne (*Vaccinio uliginosi-Pinetum* i brzozowo-sosnowe bagienne lasy borealne), które to są jednocześnie siedliskami o znaczeniu priorytetowym. Ponadto na terenie Parku znajdują się jedno z cenniejszych i najlepiej zachowanych łąk trzęś licowych, obfitujących w szereg zagrożonych i rzadkich gatunków flory naczyniowej Polski. W folderze znajdują się krótkie opisy tych cennych siedlisk. W Parku i ostoi znalazły się również jedno z nielicznych w kraju stanowiska 5 gatunków roślin z listy Natura 2000. Należą do nich m.in. mięsożerna aldrowanda pęcherzykowata, której stanowiska znajdują się w obrębie 3 jezior PPN, a poza Pojezierzem Łęczyńsko-Włodawskim roślina występuje jeszcze tylko w dwóch miejscach w Polsce. Kolejne gatunki to obuwik pospolity i lipiennik Loesela należące do rodziny storczyków, mające na terenie Parku i Ostoi po dwa stanowiska. Obuwik to nasz najpiękniejszy krajowy storczyk, natomiast lipiennik Loesela to rzadki storczyk związany głównie z siedliskami torfowisk przejściowych, w PPN rosnący na tzw. splejach. Równie rzadki także na obszarze ostoi (jedno stanowisko) jest dzwonecznik wonny. Natomiast piąty gatunek to starodub łąkowy należący do rodziny baldaszkowatych, czyli blisko spokrewniony z marchewką. Ta rzadka roślina w niektórych krajach ościennych (Czechy, Słowacja, Litwa) już zupełnie wyginęła. Natomiast w PPN populacja tego gatunku szacowana jest na kilkanaście tysięcy osobników.

Autor tekstu: Andrzej Różycki

Wkładka III

Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona ptaków.

Teren Poleskiego Parku Narodowego to rozległe obszary otwartych torfowisk, jeziora, kompleksy stawów i łąk, tworzące skomplikowany system wspólnych powiązań. Obszary te zapewniają doskonałe warunki do bytowania ogromnej rzeszy gatunków ptaków. Dlatego też teren Bagna Bubnów został jedną z pierwszych ostoi ptasich (Bagno Bubnów – PLB 060001), a na pozostałym obszarze Parku i terenie jezior uściwierskich utworzono drugą ostoję o nazwie „Polesie” (PLB 060019). Na terenie PPN stwierdzono występowanie ok. 200 gatunków ptaków z których ok. 140 gatunków to gatunki lęgowe. Jedną z najliczniejszych grup ekologicznych w tych ostojach stanowią ptaki wodno-błotne. Druga grupa to ptaki leśne, wśród których bardzo ważnym elementem są ptaki dziuplaki. Na terenie PPN w celu poprawy stosunków wodnych i dla ochrony torfowisk w wielu miejscach utworzono trwałe rozlewiska. W miejscach tych gromadzi się wiele ptactwa wodno-błotnego zarówno w czasie wiosennych i jesiennych przelotów jak też w sezonie lęgowym. Dzięki sprzyjającym warunkom siedliskowym na terenie obu ostoi występuje 39 gatunków ptaków zamieszczonych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Spośród tych gatunków - 22 to ptaki związane z siedliskami podmokłymi. Do gatunków niezwykle istotnych z punktu widzenia Unii Europejskiej jest występujący w obu ostojach ptasich mały ptak wróblowy zwany wodniczką. Ten niezwykle interesujący ze względu na swe obyczaje godowe ptaszek w EU największe ostoje ma w Polsce, a poza naszym krajem większa populacja znajduje się jedynie na Węgrzech. W Poleskim Parku Narodowym populacja wodniczki oceniana jest na ok. 250 śpiewających samców. Kolejnym takim ważnym gatunkiem jest zagrożona w skali globalnej kaczka zwana podgorzałką. Ocenia się że w Sali kraju gnieździ się zaledwie 50 par tych ptaków. W ostojach związanych z PPN szacuje się, że może tu wyprowadzać swoje legi 10-15 par tych kaczek. Było by to więc miejsce najliczniejszego występowania tego gatunku. Kolejny gatunek o którym należy wspomnieć to cietrzew, którego restytucję przeprowadzono w PPN w latach 2001-2005. Aktualnie jest to jedyne miejsce na Lubelszczyźnie gdzie występuje ten rzadki kurak. Na terenie Bubnowa znajdują się także największe na Lubelszczyźnie jesienne zlotowisko żurawi. Podobne informacje można przypisać również innym gatunkom z załącznika I Dyrektywy Ptasiej, takim jak dubelt, zielonka, sowa błotna, rybitwa białowasa, dzięcioł biało grzbiety, podróżniczek, muchołówka mała itd.

Autor tekstu: Andrzej Różycki

Wkładka IV

Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona ryb, płazów, gadów i ssaków.

Poleski Park Narodowy to nie tylko rozległe obszary otwartych torfowisk i łąk, tworzące dość skomplikowany układ ekologiczny, ale również uzupełniające go tereny leśne z których ponad połowa to lasy na terenach bagiennych. Takie kompleksy jeziorno-torfowiskowo-leśne z mozaiką łąk i pól zapewniają doskonałe warunki do bytowania wielu gatunkom zwierząt kręgowych począwszy od bytujących w wodach ryb, poprzez ziemno-wodne płazy, ciepłolubne gady i duże i drobne ssaki. Na terenie PPN stwierdzono występowanie ok. 28 gatunków ryb, 13 gatunków płazów, 7 gadów i 48 gatunków ssaków. Wiele z nich trwale związanych jest z wodami i siedliskami podmokłymi. Spośród nich 10 gatunków to gatunki naturalne. Wśród ryb w Parku występują koza, piskorz, różanka i strzebla przekopowa. Ta ostatnia to ryba będąca reliktem kontynentalnym występujące w Unii Europejskiej tylko w

Polsce i to jedynie do linii Wisły i Warty, a jednocześnie to jeden z najrzadszych gatunków naszych ryb słodkowodnych. Drugi gatunek to mająca ciekawe zachowania rozrodcze rybka zwana różanką, której samice składają ikrę wewnątrz muszli szczeżui. Znalazły się tu także dwa gatunki płazów jeszcze dość pospolity w PPN kumak nizinny o pomarańczowo-granatowym brzuszku, którym często próbuje odstraszyć swoich wrogów. Drugi płaz to dość rzadka już traszka grzebieniasta nazywana także trytonem. Z gadów natomiast na listę zwierząt wymagających ochrony w formie wyznaczania obszarów Natura 2000 trafił jedynie żółw błotny. Populacja tego gada na terenie PPN należy do jednych z największych w kraju, a także w Europie Środkowej. Park prowadzi aktywną ochronę tego gatunku już od 12 lat. Polega to na zabezpieczeniu złóż jaj tego gada przed drapieżnikami i doikubowywaniu jaj podczas niekorzystnych warunków klimatycznych oraz przetrzymywaniu małych żółwi przez okres jesienno-zimowy. Drugi tor zadań ochronnych związanych z tym sympatycznym gadem to działania zmierzające do poprawy warunków siedliskowych, polegające na tworzeniu trwałych i okresowych rozlewisk, tworzeniu przetamowań na rowach melioracyjnych, wykaszaniu brzegów zbiorników i tworzeniu miejsc w których żółwie mogłyby się wygrzewać. Do tych zabiegów należy także dbanie o łęgowiska by nie porosły zbyt wysoka roślinnością zielną i nie zarastały krzewami i drzewami. Również ze środowiskiem ziemnowodnym związane są dwa ssaki z listy Natura 2000, a mianowicie bóbr europejski i wydra. Bóbr jest dzisiaj w Polsce gatunkiem bardzo liczny, wyjętym spod zagrożenia i niekiedy wyrządzającym znaczne szkody w gospodarce człowieka. Z drugiej strony jest jednym z najdoskonalszych hydrotechników budującym na ciekach liczne tamy pomagające w utrzymywaniu właściwych stosunków wodnych. Działalność bobrów w wielu miejscach przyczynia się do odbudowania dawnych właściwych układów ekologicznych. Kolejny ssak to drapieżna głównie rybożerna wydra dbająca o stan sanitarny naszych wód. Natomiast nad stanem sanitarnym naszych lasów czuwa inny gatunek ssaka drapieżnego z listy Natura 2000, a mianowicie wilk. Jest to gatunek priorytetowy, bo jak wiemy zwierzę to wytepienie w wielu krajach Unii jest najlepszym regulatorem pogłowia zwierząt łownych. W Poleskim Parku narodowym, wilki nie należą do rzadkości. Można je tu obserwować szczególnie zimą w liczbie 3-4 osobników.

Autor tekstu: Andrzej Różycki

Wkładka V

Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym. Ochrona zwierząt bezkręgowych. Warunki siedliskowe Poleskiego Parku Narodowego, a szczególnie ogromna mozaika ekosystemów, zbiorowisk roślinnych i różnorodnych siedlisk w tym przede wszystkim siedlisk podmokłych sprzyja nie tylko dużym zwierzętom. Jeszcze bardziej różnorodność siedlisk i gatunków roślin, tworzenie się szeregu mikrosiedlisk sprzyja drobnym zwierzętom bezkręgowym. Spośród 40 gatunków zwierząt bezkręgowych znajdujących się na liście Natura 2000 w naszym kraju na terenie Poleskiego Parku Narodowego stwierdzono występowanie 11 z nich. Ogromna większość tych zwierząt to owady bo aż 10 gatunków. Jedynym przedstawicielem mięczaków jest małż skójką grubo skorupowa. Natomiast spośród owadów tylko jeden gatunek jelonek rogacz nie jest związany z siedliskami terenów wilgotnych i podmokłych. Jelonek rogacz jest naszym największym chrząszczem, o wyraźnych różnicach pomiędzy samcami i samicami. Samce tego gatunku mają rozrośnięte silnie żuwaczki przypominające rogi u jelenia stąd nazwa owada. Ponadto w okresie rozmnażania samce jelonków przy pomocy żuwaczek – „rogów” staczają pojedynki o samice, podobnie jak byki jeleni. Pozostałe 9 gatunków to owady których rozwój życiowy związany jest z terenami mokradeł. Najliczniejszą grupę stanowią motyle. Z listy Natura 2000 na terenie PPN stwierdzono występowanie 5 gatunków motyli, dwa gatunki czerwończyków: filetki i nieparka, dwa gatunki modraszków: nasitosa i telejusa oraz bardzo rzadką

przeplatkę aurinię. Szczególnie cennym gatunkiem zasługującym na uwagę jest przeplatka aurinia. Motyl ten ma w naszym kraju zaledwie 5 dużych populacji, z których największa i mająca jednocześnie największą liczebność jest populacja zasiedlająca teren Poleskiego Parku Narodowego. Bardzo ciekawe są również gatunki modraszków ze względu na swoją skąpaną biologię rozwoju. Są to gatunki myrmikowfilne, których larwy do okresu przepoczwarczenia spędzają czas w mrowiskach mrówek łąkowych odżywiając się ich larwami.

Torfowiskowy, podmokły charakter wszystkich ostoi wiąże się również z fauną ważek zamieszkujących te siedliska. Dotychczas na terenie Parku stwierdzono występowanie 60 gatunków ważek. Dwa z nich to gatunki natorowe: trzepla zielona, zalotka większa. Także gatunkami związanymi z wodą są dwa pozostałe gatunki chrząszczy czyli kreślinek nizinny i pływak szeroko brzegi. W folderze znajdują się krótkie informacje zwierzętach bezkręgowych z Załącznika II dyrektywy Siedliskowej występujących na terenie PPN i Ostoi Poleskiej oraz ich zdjęcia.

Propozycje zdjęć, map, rysunków lub grafik do zilustrowania Folderu „Natura 2000 w Poleskim Parku Narodowym”

Przygotował: Andrzej Różycki

Folder proponujemy zilustrować:

Wkładka I: Zdjęcia krajobrazowe i określonych obiektów: Jezioro Moszne (widok ogólny albo na torfowisko przejściowe), Jezioro Łukie, Durne Bagno, Bagno Bubnów, fragment lasu bagiennego (ols, bór bagienny, brzezina bagienna), zdjęcie obiektu ze ścieżki lub ścieżki przyrodniczej – 8 szt.

Wkładka II: kłoc wiechowata, bór bagienny, subborealna brzezina bagienna, spleja, torfowisko wysokie (Durne Bagno), obuwik pospolity, lipiennik Loesela, aldrowanda pęcherzykowata, (starodub łąkowy) – 8 - 9 szt.

Wkładka III: wodniczka, cietrzew, podróżniczek, dubelt, puchacz, rybitwa białowąsa, błotniak łąkowy, bąk albo bocian czarny – 8 - 9 szt.

Wkładka IV: strzebla przekopowa, (koza, piskorz), żółw błotny, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, wilk, wydra, bóbr, nocek łydko włosy - 8-10 szt.

Wkładka V: czerwończyk fioletek, czerwończyk nieparek, jelonek rogacz, modraszek nasitous, modraszek telejus, przeplatka aurinia, zalotka większa – 7 szt.

Łączna ilość zdjęć, map i rycin proponowana do folderu - około 40 szt.